

SANAT YÖNETİMİ VE SANAT YÖNETİCİSİ

Aysun KISAOĞULLARI¹

ÖZET

Bu çalışmada, sanat kavramının kısa bir tanımı yapılmış, bu kavramın günümüzdeki durumuna değinilmiştir. Sanat yönetimi ve sanat yöneticisi kavramları açıklanmıştır. Sanat yönetiminde, toplumların sahip oldukları kültürel değerlerin öneminden ve bunların yönetim fonksiyonlarının işleyişine etkisinden bahsedilmiştir. Sanat yönetiminin fonksiyonları (Planlama, Örgütlendirme, Yürütme, Koordinasyon, Kontrol) tek tek açıklanmıştır. Ayrıca, sanat yönetiminin kompleks bir yapısı olduğundan bahsedilmiştir. Sanat yönetiminde ülke politikalarının yeri açıklanmaya çalışılmış; iyi bir sanat yöneticisinin özelliklerinden bahsedilmiştir. Sanat yönetiminin kısa tarihçesi verilmiş ve günümüzle ilişkilendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat yönetimi, Sanat yöneticisi, Sanat yönetiminin tarihçesi

¹Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi E-mail: aysun1678@hotmail.com

ARTS MANAGEMENT AND ART MANAGER

ABSTRACT

In this study, a short description of art concept which refers to the status of these concept in our time have been done. Arts management and arts manager concepts are described. Arts management, communities that the importance of cultural values in their and have mentioned the impact of the operation of management functions. Arts management functions (Planning, Organizing, Execution, Coordination, Control) are described everyone. Also, the complex structure of art management is mentioned. The country's policies position in the art management is tried to explain; mentioned characteristics of a good art manager. A short history of art management is explained and associated with today.

Keywords: Arts management, Art manager, Short history of art management

Sanat Yönetimi

Tanımı defalarca yapılmış olan sanat, yaşayan bir canlı gibi sürekli değişmekte, gelişmektedir. Sanat, duygu ve düşüncede, bireyle alakalı olabildiği gibi, içinden çıktığı ya da onu şekillendiren toplumla da bağlantılıdır. Bugünkü toplumun yapısında sanat nedir diye sorulduğunda; “Sanat: tüketilen, popüler olan, işe yarayan bir şeydir. Sanatçı, kısa bir süre ünlüdür” şeklinde sanat alanının da ticari bir meta pazarlanmasına yönelik cevaplar verilebilmektedir. Artık, içinde bulunduğumuz tüketim toplumunda sanat, yönetilmesi gereken bir hal almıştır. Toplumun sanat ihtiyacının nasıl yönlendirileceğinin bilinmesi gerekmektedir (Erbay,2009:37-38). O halde “sanat yönetimi” nedir?

Sanat yönetimi: bilimsel anlamda sanatın ve sanatçıların yönlendirilmesidir. Kurs, atölye, galeri, tiyatro, konser gibi sanat dallarının yönetimi için gerekli bilgi ve deneyimi edinmek amacını güder. Ayrıca, iş kurma, yatırım, kapital artırımı, fiyat hesaplaması promosyon ve korumayı da içermektedir. Sanat yönetimi, ayrıca: çevrenin politik, ekonomik, toplumsal ve ideolojik koşullarının etkisi altında olmakla birlikte; yöneticilerin kişilikleriyle de sıkı sıkıya bağlıdır (F.Erbay,2009:23).

Sanat yönetiminde, toplumların sahip oldukları kültürel değerlerin, yönetim fonksiyonlarının işleyişine etkisi vardır. Dolayısıyla insanlığın: ekonomik, kültürel, toplumsal ve örgütsel düzeyinin yükselmesi önemli bir kriterdir. Bu yönetim fonksiyonları şunlardır:

Planlama: Planlama, ne yapılacağına önceden kararlaştırılmasıdır. Yönetici, ileride yapılacak olan işleri ve nasıl yapılacağını planlarken mevcut ve geçmişteki ekonomik ve sosyal değişimleri de düşünüp, tahminde bulunmaktadır. Toplumun kültürel hareketliliği, kültürel öğelerin karışımı ve önem sırasının değişmesi, yapılan planın sonucunu etkileyebilmektedir. Planların uzunluğu ya da kısalığı önemlidir (Erdoğan,1975:61-63-66).

Sanat yönetiminde; plan-program, daha iyi yönetme çabası vardır. Sanat organizasyonları, bir amaç için bir araya gelmiş insanların yaptıkları planlı çalışmalardır.

Örgütlendirme: Örgütlendirme, işlerin, yetkilerin ve sorumlulukların belirlenmesi olduğuna göre, görev ve mevkiler ortaya çıkar. İşler, tayin ve tespit edilirken kültürel değerlerin etkisi olacaktır. Toplumun kültürel değerleri, örgüt içinde yer alan kişileri etkilemektedir. Benzer inanç ve tutumlar, benzer kültürel değerlerin yaygınlığını, örgütlenme fonksiyonunun uygulanmasını kolaylaştıracaktır.

Yürütme: Bu fonksiyona kültürün etkisi çok yönlüdür. Kültürel değerlerinin etkisi altında olan kişiler, örgüt içinde de kendi kültürlerinin etkisinde oldukları gibi, başka kültürlerin üyelerini etkileyecekler veya onlardan etkileneceklerdir. Bu da, takım ruhunu etkileyecektir. Kültür değişiminin yavaş olduğu toplumlarda, geleneksel inanç ve değerler hâkimdir. Bu da, sanat yöneticisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Koordinasyon: Koordinasyon, örgütün karmaşıklığı ile doğru orantılı olarak önem kazanan bir haberleşme sisteminin fonksiyonudur. İşletme içinde yer alan kişilerin, özellikle iş gruplarının, kültür öğeleri arasındaki benzerlik veya yakınlık, gruplar arası koordinasyonun ilk şartı olacaktır. Yöneticinin oluşturacağı grupları çok iyi tanıması da önemlidir. Eğer böyle olursa ilişkiler kolaylaşır. Koordinasyonun, sorumluluk ve örgütle ilgili olduğu düşünüldüğünde, gelişmiş ülkelerde daha başarılı uygulanacağı kabul edilir.

Kontrol: Toplumun teknolojik yapısı, kontrol araçları ve yollarını belirlerken; kültürel değerler, tutum ve tavırlar, kontrolü zorlaştıracak veya kolaylaştıracaktır. Grubun kültürel özellikleri bilinirse, kontrol, kıstas ve yollarının belirlenmesi kolaylaşacaktır. Toplumun kültürel düzeyi değiştikçe, kontrol standartları da değişecektir (Erdoğan,1975:82-131).

Sanat yönetimini etkileyen bu fonksiyonlarının yanında; sanatın stratejileri ve liderlik türleri, çalışanların gelişim programları, gösterilerin planlanması ve sunumu, halkla ilişkiler, projeler, bütçe ve parasal ihtiyaçların tanımlanması gibi çalışmalar da bu alan içinde yer almaktadır (F.Erbay,2009:23) Artık, çoğu devlet, sanat yönetimi organizasyonlarına daha da yaklaşmaktadır. Ayrıca devlet, sanat yöneticilerine destek olacak olan güncel bilgileri sağlamada da daha destek olucudur (Byrnes,2009:42).

Sanat yönetimi, diğer yönetimlerden daha farklı bir işleyiş gerektirmektedir. Sanat yönetimi: bir takım ara yüzler oluşturma meselesidir ve kavramsallaştırma becerisini gerektirir (Gümüş:2010). Artık, sanat yönetimini: ülkenin kültür politikasından, dünyadaki teorilerden, kültür yönetimi modellerinden ve katmanlarından, hangi katmanda, hangi paydaşların, ne tür fonksiyonları üstlenmesi gerektiğinden soyutlamak mümkün değildir (Mirze,2009). Bu bağlamda, bugünün sanat yönetimi, içinde bulunduğu toplumu temsil eden bir alan olmaktadır.

Sanat yönetimi: ilişkisel bir ağ kurmaya dayanır, yani tek bir alanda sanat yönetiminin yapılması mümkün değildir. Koleksiyon yönetimi, tiyatro yönetimi, sahne yönetimi gibi yönetim türleri yanında; sermaye yönetimi, personel yönetimi, finans yönetimi, pazarlama ve reklâm yönetimi, araştırma ve geliştirme yönetimi gibi değişik yönetim türlerini kapsamaktadır. Çalışma sistemleri, personel kadroları, eğitim, pazarlama, sergi etkinliklerinin gelişmesi, çeşitli ülkelerdeki çalışmalar öncü olmuştur. Günümüzde, eserlerin korunması, restorasyonu, sergileme, güvenlik, tanıtım gibi konuların gittikçe önem kazanması ile, kuruluşların kadrolarında koruma uzmanı, onarım uzmanı, reklâm, halkla ilişkiler, tasarımcılar gibi uzman işgücüne gerek duyulmuştur (F.Erbay,2009:25-51). Bütün bu anlatılanlar, sanat yönetiminin çok yönlü bir alan olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, sanat yöneticisinin de çok yönlü olması gerekmektedir.

Sanat Yöneticisi

Sanat yöneticisi: kurumundaki tüm personeliyle, sanatçılarla, bağış yapan kurum-kişilerle, sürekli ve etkin bir iletişim içinde olması gereken kişidir. Bir sanat yöneticisi, -kaynakların çoğu zaman kısıtlı olması nedeniyle- projeler için güven ve motivasyon ortamı oluşturabilen; proje ekibindeki takım arkadaşlarının başarmaya yönelik enerjisini maksimum düzeye çıkarabilen bir lider olmalıdır. Bir sanat yöneticisinin kişisel gelişim sağlaması gereken başlıca yetkinliklerden biri, çok yönlü işler yapma becerisine sahip olmak ve aynı anda tamamlanma aşamasına gelen birçok proje olduğunda, paniğe kapılmadan doğru kararlar vermeye ve bu kararları etkin biçimde uygulamaya devam edebilmektir (Littman, 2004:35-37). Bir sanat yöneticisinin, sözü geçen becerilerin yanı sıra görevi: bir sanatsal organizasyonun açılışından ya da gösteriminden daha fazladır: o, dünyadaki

ulusal, uluslararası, bölgesel ve yerel sanat organizasyonlarının da farkında olmalıdır. Bu organizasyonların yapım aşamasında ve nihai etkilerinin takibini gözlemek için kendisine sistematik bir yol geliştirmelidir. Bununla birlikte kitaplardan, gazetelerden, magazinlerden, yayın yapan kuruluşlardan ve internetten önemli bilgiler toplayabilir (Byrnes,2009:86-89).

Sanat yöneticilerini yönetim düzeyinin kuvvetli olabilmesi, çalışanların yapmakla sorumlu oldukları işleri daha iyi yapabilmeleri için, uygun ortam ve imkânların sağlanması gerekmektedir. Bu, ancak, etkin yönetim süreci içinde, etkin planlama ve yönetim politikalarının geliştirilmesi ile mümkün olacaktır (F.Erbay,2009:24). Bu konularda artık çoğu devlet, sanat yöneticisini desteklemektedir. Bu devletler, sanat yöneticilerine: liderlik, pazarlama, kaynak yaratma, etkinlik planlama ve bilgi teknolojisinin kullanımını geliştirmede daha yakındır (Byrnes,2009:42). Yeni açılan kültürel ve sanatsal kurumlar, devletin bankalara eser alma zorunluluğu getirmesi, yarışmalar açması, konserler düzenlenmesi, yabancı öğretim üyelerini ülkeye getirmesi ya da genç öğrencileri yetiştirmek üzere yurt dışına göndermesi, sergilerin açılmasını desteklemesi, konserler yapılması, sanatı etkileyen önemli faaliyetlerdir (Erbay,2009:40).

Sanat yöneticisini görevi: projenin karar aşamasından, kazanılan paraya, eserin üretilmesinden, bu eserle izleyicinin buluşmasına kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir.

Kültürel, sanatsal ve yönetsel anlamda geniş bir perspektife sahip olan kişiye, sanat yönetmeni denir. Tek bir alanda sanat yönetimi yapılamaz. Örneğin, bir sanat yönetmeni, sadece “bale yönetmeniyim” diyemez; diğer tüm sanat dallarında da bilgi ve deneyim sahibi olması gerekmektedir. Sanat yöneticisi, buna benzer bir bakış açısıyla toplumdaki bireyler arasında farklı sosyo-kültürel değerleri de göz önünde bulundurmalıdır.

Sanat yöneticisi, kendi toplumunda karmaşık, karşıt davranış ve inanışlarla karşılaşabilir ki: bu durumda o, bütünleştirici bir yaklaşım sergilemelidir. Geleneksel sosyal yapılar (aile, okul ve bölgesel bağlantılar) üzerinde pek çok değişiklik yapılmasına rağmen, sosyal değer ve inanışların etkisi günümüzde dahi büyük bir rol oynamakta, bunlar, toplumun önemli kanıtları olarak görülmektedir. Sanat yöneticisi, bu değişiklikleri göz önünde

bulundurmalı, estetik ve entelektüel bakış açısıyla, sanatçı ve seyirci buluşmasında, çok sayıda insanın, maksimum düzeyde zevk alacağı bir yapılanmayı hedeflemelidir. Bu, tarih boyunca da böyle olmuştur.

Sanat yönetiminin kısaca tarihine bakıldığında; Antik zamanlarda da sanat yönetimi olduğu görülmektedir. M.Ö. 534’lerde Yunanlılar, bir devlet sponsorluğu sistemi ile festivaller gerçekleştiriyordu. Bu festivaller: planlama, düzenleme, yönetim ve kontrolü gerektiriyordu. Roma’da, devlet desteği ile, bir yıl boyunca, ulus olaylarının bir parçası olarak, sanat festivalleri düzenlenmekteydi. Müzeler, Yunan kültürünün çok önemli bir parçasıydı. Erken müzeler, bir bilim kütüphanesi, bir araştırma merkezi olarak donatılmıştı. Yunan kültüründe olduğu gibi, diğer kültürlerde de, yerli müzik formları, dans ve tiyatrolar gelişmişti (Byrnes,2009: 25-26-99).

Sanat yönetiminin tarihteki örneklerinin de, bugünkü yönetim fonksiyonlarına yakın bir işleyişle gerçekleştirilmiştir. Bu sistemli yaklaşımın amacı: katılımı ve memnuniyeti en üst seviyeye getirmek içindir. Sanat yöneticisi, sanatın ve kültürün üretilip dağıtıldığı; eğitimsel, girişimsel ve kültürel bir örgütü gerçekleştirmede başarılı olursa, yönetimden aldığı keyif de gerektiği şekilde artış gösterecektir (Gürten,2009:117-118).

KAYNAKÇA

Byrnes, William J. Managemet Arts. Burlington: Focal Pres, 2009.

Erbay, Mutlu. Sanat-Sanat Yönetimi ve Ötesi. İstanbul: Eleştiri Dergisi, Şubat 2009.

Erdoğan, İlhan. Kültürün Yönetim Fonksiyonlarının Uygulanmasına Etkisi ve Faktör Analizi Yöntemi ile Bir Araştırma. İstanbul: Sermet Mat.,1975.

Fethiye, Erbay. Sanat Yönetimi’nin Boyutları. İstanbul: TC İstanbul Kültür Üniversitesi Yay., 2009.

Gürten, Ela. Sahne Sanatlarında Yönetim ve Etkili İletişim, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: 2009.

Littman, Brett. Sanat Yöneticisi Profili. İstanbul: Akademist Dergisi Sanat Yönetimi Özel Sayısı, Sayı:8, 2004.

Kişisel Görüşmeler:

Gümüş, Korhan: 2010 AKB Ajansı Kentsel Uygulamalar Direktörü, Kişisel Görüşme, 04.02.2010.

Mirze, Esra Nilgün: 2010 AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü, Kişisel Görüşme, 30.12.2009.